

Boekbespreking

Rick Nieman: De Goeroe en de Baron – hoe Krishnamurti de wereld naar Ommen haalde
Door Marina Kuyper (Stichting Krishnamurti Nederland)

Enkele maanden geleden verscheen onder grote publiciteit (o.a. in Nieuwsuur) het boek van een bekende Nederlander, namelijk Rick Nieman: De Goeroe en de Baron. Hij en zijn vrouw Sacha de Boer ontdekten de bijzondere geschiedenis van Ommen toen zij daar een buitenhuis kochten. Krishnamurti sprak jarenlang op het landgoed Eerde (1924-38) dat aan hem geschonken werd door de eigenaar van het landgoed, baron Philip van Pallandt. Rick Nieman schreef er een boek over en Sacha de Boer maakte daarnaast een podcast over dit verhaal. Hier bespreek ik alleen het boek.

Allereerst het perspectief van waaruit ik het boek heb gelezen. Zelf kwam ik ruim 45 jaar geleden in aanraking met een boek van Krishnamurti: The Awakening of Intelligence. Kort daarna bezochten mijn partner en ik de bijeenkomsten in Saanen in Zwitserland waar Krishnamurti sprak. Van meetaf aan waren wij beiden onder de indruk van wat deze man probeerde duidelijk te maken en van zijn betrokkenheid op de wereld. Tot op de dag van vandaag blijft hij ons verrassen met zijn inzichten en diepgaande uitspraken over het leven, de mens en de menselijke geest. Daarnaast ben ik bestuurslid van de Stichting Krishnamurti Nederland. Het werk van Krishnamurti is in mijn ogen belangrijk, misschien kan dit boek bijdragen aan de interesse voor zijn gedachtengoed. Mogen wij ons gelukkig prijzen met het boek en de publiciteit erom heen? Of ... ?

Ik was zeer benieuwd toen ik het boek ging lezen en ook wel wat sceptisch.

Er is altijd een spanningsveld geweest tussen de interesse voor het echte werk van Krishnamurti en de interesse voor zijn persoonlijke leven. Daarnaast is er ook nog de bijzondere interesse voor de tijd die vooraf ging aan het moment dat hij zich bevrijdde van de Orde van de Ster*) en de Theosofische Vereniging. Zoals bekend hief hij de Orde van de Ster in 1929 op en ging hij verder als zelfstandig spreker. Zijn eigen werk begint volgens hem pas vanaf 1933. Er zijn veel mensen die zich niet interesseren voor de periode die je met de 'theosofische periode' kunt aanduiden en überhaupt voor alle sappige details van zijn persoonlijke leven. "Het gaat erom wat hij te zeggen heeft," zeggen zij. Ik hoor wel een beetje tot die laatste groep.

Mijn scepsis wordt ook ingegeven door de titel van het boek: de Goeroe en de Baron. Die titel deed meteen mijn wenkbrauwen fronsen. Wie Krishnamurti heeft bestudeerd weet dat hij om diepgaande redenen niets te maken wilde hebben met het goeroe-schap. De kern van het probleem van onze menselijke geest is nu juist dat we steeds ergens aan vast willen houden, dan wel alsmaar hulp blijven zoeken bij anderen.

Toch spreekt Krishnamurti tot mensen, maar hij biedt je niet de mogelijkheid je als een volgeling van hem te zien. Opvallend is dat hij geen antwoorden geeft als je hem leest of naar hem luistert, maar vooral aanzet tot vragen en onderzoeken. Er zijn dan ook geen leefregels, oefeningen en methoden.

Dat maakt dat hij moeilijk als een goeroe kan worden neergezet. Misschien lag dat in de Ommen-tijd anders, ofschoon het in die periode gebruikte woord voor hem "de

Wereldleraar” mij dan toch aanzienlijk beter klinkt. Maar goed ... dat loopt niet zo lekker in een titel.

Waar gaat het in dit boek om?

De schrijver wil een stuk oude geschiedenis beschrijven die zich indertijd in Ommen heeft afgespeeld. Dat is zeker geen onbekende geschiedenis, maar hij zet het weer op een andere manier bij elkaar en voegt er weer nieuwe informatie aan toe. Die geschiedenis van Ommen is vanuit het gezichtspunt van het leven van Krishnamurti uitgebreid beschreven in verschillende biografieën. Deze schrijver betreft daar in dit boek uitdrukkelijk het leven en de ontwikkeling van Philip van Pallandt bij en de relatie tussen deze twee mensen. Dat is een nieuwe invalshoek. Er zijn dus twee verhaallijnen.

Philip van Pallandt

Na het lezen van het boek ben ik tevreden en blij om het verhaal van Philip van Pallandt beter te kennen. Ik wist niet wat een interessante persoonlijkheid en een moedige man Philip van Pallandt was. In het begin krijg je de indruk van een eenzame, uiterst rijke jonge man die vervreemd is van de wereld, een tamelijk leeg leven leidt en zijn vermaak vooral in de jacht zoekt. Een diepere laag is zijn verbinding met de natuur die er van begin af aan is. Als hij als 23-jarige zo'n groot landgoed in de schoot krijgt geworpen uit het nalatenschap van een oom met wie hij samen de interesse voor de jacht deelt, raadt zijn vader hem aan deze erfenis niet aan te nemen. Daar is hij volgens hem niet geschikt voor en dat lijkt ook een invoelbaar advies. De verantwoordelijkheid voor een landgoed met 23 boerderijen en een kasteel is voor deze jongen niet haalbaar. Philip neemt het toch aan en gaat er al gauw op over om het een bestemming te willen geven voor een hoger doel. Het wordt mooi beschreven hoe hij in contact komt met de padvinderij en met een groep idealisten. Via deze weg uiteindelijk ook met de theosofie. De invloed van de eerste wereldoorlog wordt duidelijk en hij begint geraakt te worden door wat er in de wereld gebeurt en wil bijdragen aan een betere wereld. Via die weg komt hij in contact met Krishnamurti en dan springt er meteen een vonk over.

Er volgen interessante hoofdstukken over de manier waarop het landgoed Eerde aan de Orde van de Ster wordt overgedragen. Voor mij nieuwe informatie hoe dat in zijn werk is gegaan. Rick Nieman ziet kans om het zo beeldend te beschrijven dat je er bijna bij bent. En dat is sowieso een kracht van de beschrijvingen in dit boek. Het feit dat hij ook in de buurt van het landgoed zelf woont draagt mogelijk bij om wat zich daar afspeelde heel dichtbij te beschrijven, al was het maar hoe de natuur, de gebouwen en de plek er uit zien.

Indrukwekkend is de beschrijving van de baron tijdens zijn verblijf in Buchenwald als politieke gevangene. Hij blijkt zich te hebben ontwikkeld tot een moedige, oprechte persoonlijkheid en wat hij van Krishnamurti heeft begrepen probeert hij te leven. Als hij na een jaar terugkomt op Eerde ontpopt hij zich als een verzetsman en iemand die joodse kinderen helpt onder te duiken zonder zich om de risico's voor zichzelf te bekommeren. Hij blijft zijn bezittingen inzetten voor het goede in de wereld en heeft aan het eind van zijn leven geen grote bezittingen meer over en sterft omringd door mensen die van hem houden in een verpleeghuis. Een mooi mens waar je waardering voor voelt.

De vriendschap

De vriendschap met Krishnamurti wordt in het boek sterk benadrukt. Het lijkt inderdaad meer te zijn dan mensen die met elkaar door belangen zijn verenigd. Ofschoon het mij niet altijd duidelijk is wat de auteur daar aan persoonlijke interpretaties inlegt. Een feit is wel dat Philip niet een beetje oppervlakkig geïnteresseerd is in de inzichten van Krishnamurti maar er echt door gegrepen is en de bijeenkomsten waar Krishnamurti spreekt in volle overtuiging jarenlang bijwoont. Dit geldt ook voor de periode na 1929. Philip van Pallandt heeft heel goed begrepen dat je bij jezelf moet beginnen als het om een verandering in de wereld gaat. De auteur wil graag dat de baron en Krishnamurti veel gemeenschappelijks hebben en dat benadrukt hij dan ook. Dat lijkt wat geforceerd. De verschillen zijn in mijn optiek aanzienlijk groter.

Krishnamurti

Wat Krishnamurti betreft beleef ik het in dit boek beschrevene anders dan bij Philip van Pallandt. De grote biografieën over Krishnamurti die de auteur als bronnen heeft gebruikt heb ik ook gelezen en dan is het uiteraard niet nieuw wat je tegenkomt. Het komt op mij over als een smeuijge samenvatting van de spectaculaire verhalen uit het leven van Krishnamurti.

Het verhaal is ook hier vlot geschreven, het lijkt soms tekort door de bocht en vanuit een bepaalde invalshoek. Zo is het rondom Krishnamurti altijd de grote vraag geweest, ook voor hemzelf, waar zijn inzicht in de werking van de menselijke geest eigenlijk vandaan kwam. Als je dit boek leest krijg je de indruk dat dat nauw samenhangt met de invloeden die Krishnamurti heeft ondergaan, met name vanuit de Theosofie, maar ook door andere contacten en invloeden van gemeenschappen die elkaar in Eerde hebben ontmoet. Krishnamurti zelf heeft zich altijd afgevraagd hoe het kon dat hij als kind en ook in de theosofische periode niet geconditioneerd is geraakt en sprak erover dat hij als kind al een 'vacant mind' (lege geest) had. Hij hield niets vast. De auteur benoemt dit fenomeen ook maar geeft er een totaal andere betekenis aan. Het zou mogelijk door het grote gebruik van Kinine komen (ivm malaria) dat hij verward en afwezig was en niet kon leren. Krishnamurti zou die mogelijkheid zelf ook hebben geopperd. Dat laatste klopt, maar dat was niet het antwoord dat hij als een serieuze verklaring zag. Dit is een voorbeeld van een te makkelijke verklaring die geen recht doet aan de bijzondere geest die Krishnamurti had en die mensen versteld deed staan. Tot op het laatst van zijn leven bleef Krishnamurti de vraag aan zijn intieme kring voorleggen om uit te zoeken hoe het zat met zijn 'lege geest'.

Een enkele keer klopt volgens mij de weergave niet met de officiële biografie zoals bv. het feit dat Krishnamurti en zijn broertje Nitya niet op school zouden zijn gegaan toen ze met hun vader meegingen naar het Theosofisch Centrum in Adyar, waar zij aan de rand van het terrein woonden. Zij gingen naar een lokale school en moesten daar 6 km voor lopen. Dit staat in de biografie van zijn biografe Mary Lutyens keurig beschreven. Dit komt dan wat slordig over en zet daarmee ook een verkeerd beeld neer van de vader van Krishnamurti en van de rol van de onderwijzer bij de ontdekking van Krishnamurti op het strand.

Een punt van kritiek is dan ook dat er met wat te veel gemak zaken worden beweerd over mensen, feiten, gedachten en gevoelens die allemaal niet zo duidelijk zijn, we weten het gewoon vaak niet. Dat zou goed passen in een historische roman, dan ben je daar een stuk vrijer in, maar zo wordt dit boek niet gepresenteerd. Het zou beter zijn als de auteur de bronvermelding wat dichterbij de tekst zou aangeven, in ieder geval per hoofdstuk. Een algemene literatuurlijst maakt het vrijwel onmogelijk om na te gaan waar een bepaald

vooral of een bepaalde uitspraak vandaan is gehaald. Deze keuze is door de auteur bewust gemaakt, maar dat betreurt ik. Het is dan ook niet altijd duidelijk wanneer het om persoonlijke interpretaties gaat of om bronnen, en welke bron.

Waar de auteur het leven van de baron tot aan het eind toe lijkt te bespreken doet hij dat niet bij Krishnamurti. En dat is ook wel begrijpelijk want dan zou dat zeer uitgebreid worden, maar dat maakt wel dat we geen beeld krijgen van Krishnamurti in zijn latere leven. Een leven waarin hij door andere mensen werd omgeven. Mary Zimbalist was decennia lang zijn vaste metgezel. Met de theoretisch fysicus David Bohm voerde hij intensieve dialogen van een ongekennde diepgang. Er is erg weinig aandacht voor de scholen en de studiecentra voor volwassenen die hij oprichtte in Engeland, Californië en India.

Een aantal keren komt naar voren dat Krishnamurti nogal koud en emotioneel zou zijn geworden in de latere jaren. Dit blijkt ondermeer uit een uitspraak door een vroegere platonische jeugdliefde die hem opzoekt na vele jaren en die hij zich niet meer kon herinneren. Zonder hem te willen verdedigen is dit in groot contrast met de compassie die je ervaart als je naar hem luistert. Het is wel bekend dat Krishnamurti niet erg past in onze normale sociaal wenselijke gedragingen en manieren van reageren en ook dat hij zich weinig herinnert van wat in het verleden heeft plaatsgevonden. Wij kunnen zijn geest niet gemakkelijk begrijpen.

Het gedachtegoed van Krishnamurti

Positief is dat de auteur verschillende letterlijke citaten van Krishnamurti heeft opgenomen in de tekst en dat hij zegt dat mensen als ze geïnteresseerd zijn het best zijn boeken kunnen lezen of naar zijn voordrachten luisteren die volop beschikbaar zijn. Dit is uiteraard niet een boek om meer over het gedachtegoed te weten te komen ook al krijg je tussendoor zeker wel wat mee. Soms wordt de plank echt misgeslagen bv. als de schrijver zegt dat Krishnamurti zou hebben beweerd: "dat ieder mens voor zichzelf kan bepalen wat zijn of haar waarheid is", blz. 12. Dit is een nogal populaire uitdrukking die zeker niet klopt met waar het hier om gaat. Het leven in waarheid is van een andere orde. En zulke uitspraken zijn er nog een enkele keer meer.

Dit is een boek dat zeker voor mensen uit Ommen en omgeving interessant zal zijn. En ook voor mensen die meer willen weten wat zich in Ommen heeft afgespeeld vanuit een ander perspectief. Of het mensen en in het bijzonder jonge mensen op het spoor van het werk van Krishnamurti zal zetten is twijfelachtig, maar ook niet zo relevant. Daar is het boek niet op gericht. Bovendien: het werk van Krishnamurti blijkt vaak bij toeval op iemands weg te komen.

Uitgeverij: De Bezige Bij, Amsterdam, 2026; ISBN 978 94 031 3508 3

Voetnoot

*) De Orde van de Ster is de organisatie die door de theosofische vereniging was opgericht om de komst van de toekomstige wereldleraar voor te bereiden. Krishnamurti werd het hoofd van deze orde. Op het landgoed Eerde werden vanaf 1924 tot 1929 de zogenaamde Sterkampen georganiseerd waar hij sprak. Na de opheffing bleef Krishnamurti nog een aantal jaren als zelfstandig spreker in Eerde spreken op een beperkt deel van het landgoed.

Dit eindigde in 1938. Tijdens de tweede wereldoorlog vestigden de Duitsers Kamp Erika op het landgoed Eerde. Krishnamurti wilde er daarna niet meer komen.